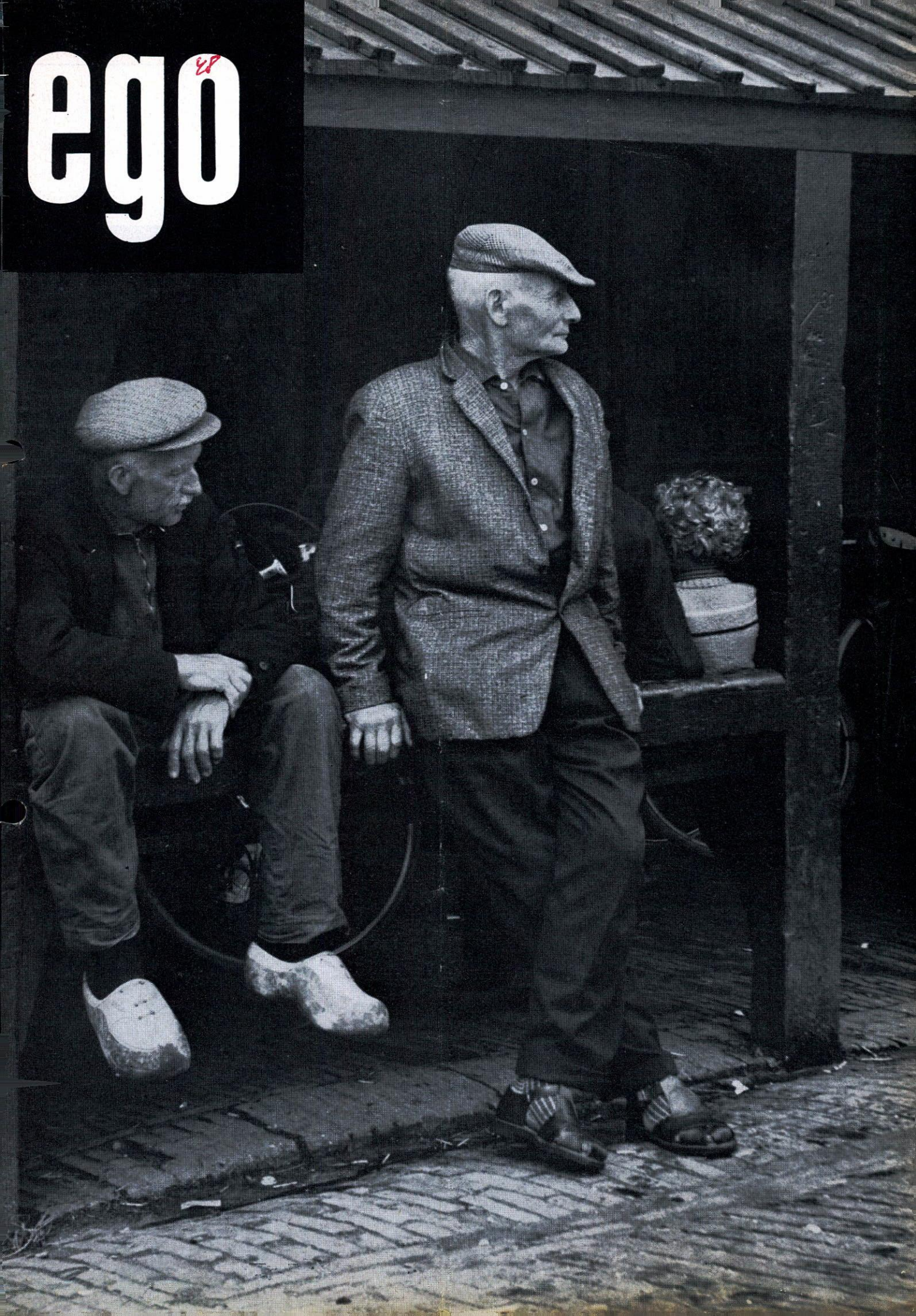

ego

Gereformeerd zakboekje

Voor mij ligt het 'Handboekje voor de gereformeerde militair van zee-, land- en luchtmacht' geschreven in opdracht van de 'Contact Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken'.

Het is een mooi boekje.

Echt een boekje waar je wat van meeneemt.

Het is, voor de gereformeerde militair: 'als de hand, die de Kerk je toesteekt om je op de goede weg te houden, de enige weg, die naar God leidt'.

Vlot laat de schrijver daar dan op volgen: Als je dit boekje zó ontvangt en gebruikt, dan kun je ook in de diensttijd als een goed strijder van Koning Jezus Christus Zijn strijd meestrijden tot Zijn eer en tot eigen behoud'.

Er is een heel boeiend stuk van een gereformeerde arts in het boekje. We citeren: 'Immers als de onreine gedachten, woorden, verlangens, begeerten je in beslag gaan nemen, dan komen de spanningen die je zenuwen afmatten, je lichaam vermoeien en je volkomen overspannen en ziek kunnen maken. Ik weet dat dit niet het ergste is, — want de Schrift leert dat deze begeerte vaak de zondige daad en ten slotte zelfs de eeuwige dood kunnen baren.'

De lezer vraagt zich nieuwsgierig af welke seksuele perversiteiten de arts tijdens het schrijven van dit proza voor ogen heeft gehad; dat blijkt dan enige regels verder: de vuile praat, de schunnige mop, de prikkelende lectuur, de pikante foto en de geraffineerde film. Deze arts heeft toch een heel subtiele opvatting omtrent de verhouding man-vrouw. Hij zegt het openhartig: 'Bedenk dat het grootste gevaar van de verleiding van het aardige meisje niet is een eventuele lichamelijke ziekte, maar de schade aan je ziel en het gewinnen aan het toegeven aan je begeerten'. En dan houdt men nog vol dat de jeugd tegenwoordig niet wordt voorgelicht.

En dan komt het verrassende van het boekje! Het bevat een apart hoofdstukje over het Humanistisch Verbond! De schrijvende dominee deelt mede dat met toestemming van de minister van Defensie de eerste raadslieden van het Humanistisch Verbond hun intrede in onze strijdkrachten hebben gedaan. Hij voegt er aan toe: 'Deze zullen, zoals het zich laat aanzien, in de toekomst door meerderen worden gevolgd'.

Ik hoop dat de minister van Defensie zich dit voor gezegd houdt.

De dominee is het er trouwens helemaal niet mee eens. 'De humanistische raadslieden zijn er gekomen, niettegenstaande de protesten van onze kant'. Ja, ze doen tegenwoordig maar op Defensie. Dat er zo'n drie duizend militairen zijn die aan de humanistische verzorging deelnemen, dat zal de dominee een zorg zijn.

Hij waarschuwt: 'Laat u niet met deze raadslieden in, bezoek de samenkomsten die ze beleggen niet en bezoek ook in geen geval de conferenties, die er vanwege het Verbond gehouden worden'.

Ik hoop dat de vrees van deze christenen voor het contact met anderen geen graadmeter is van de kracht van het eigen geloof.

Dominee eindigt met het misbruiken van een bijbelvers (Matth. 12:30; Luc. 11:23): 'Wie met Mij niet is, die is tegen Mij, en wie met Mij niet bijeenbrengt, die verstrooit' door een ander bijbelvers (Marc. 9:40, Luc. 9:50) 'Want wie tegen ons niet is die is voor ons' niet te vermelden. Een kleine theologische vrijheid, zullen we maar denken. Alles bij alles genomen toch een erg aardig boekje, aanbevolen literatuur!

RED.

ego

*Maandblad van de humanistische
geestelijke verzorging voor militairen*

No. 48 — april 1966
3de jaargang

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Hoofdstraat 84, Drie-
bergen
telefoon 03438 — 2878

Vaste medewerkers:

Jan Brouwer
N. Haasbroek
W. Jesse
Henk J. Meier
B. Vuysje
T. Weerheym
Dick Zaal

Abonnementsprijs: f 5,— per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te Driebergen.

Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Bij de voorplaat

*Wat een rust gaat er van deze
foto uit. Het is in deze tijd haast
niet meer voor te stellen, dat men-
sen zo onbekommerd ergens van
kunnen genieten. In de grote steden
van ons land jagen we elkaar steeds
meer op. Op het platte land geniet
men nog vaak van een weldadige
rust. Dit geldt ook voor dit tweetal
in Hindeloopen. Fotograaf Wortman
zag ze in de 'Leugenbank' van dit
schilderachtige vissersdorpje. Zouden
ze elkaar veel visserslatijn vertellen?*

Olympiaan Ad Paulen

'Tokio is al begonnen'. Tot die opmerkelijke uitspraak kwam een Amerikaanse atletiekcoach, koud nadat de Olympische vlag in Rome was gestreken. Inmiddels hebben we Tokio al weer meer dan een jaar achter de rug. Het werden, zonder van enige overdrijving te spreken, de Amerikaanse Spelen. Amerika sleepte uit Japan een opmerkelijk aantal gouden, zilveren en bronzen plakken vandaan. Nog nimmer tevoren was de overmacht — en dat zeker op zwembad — van een land zo groot geweest. De Amerikanen hadden het klaargespeeld om in die vier tussenliggende jaren een gans nieuwe Olympische ploeg op te bouwen. Maar, in Tokio beleefden de vele Olympianen nog een andere top. Nooit eerder verliepen de Spelen zo gemakkelijk; was de organisatie zo vlekkeloos. Japan erop uit, om zich voor het voetlicht van de gehele sportwereld te revancheren voor de vijf donkerste jaren uit de historie van het land van de Rijzende Zon — 1940-1945 — slaagde daarin volkomen.

'Ik ben bang dat we het zo nooit meer terug krijgen.' Nederlands 'oudste' Olympiaan Ad Paulen, ingenieur bij de Staatsmijnen en directeur van het NOC zegt het voorzichtig. Eigenlijk laat hij zich daarover liever niet uit. Je moet je als technisch gedelegeerde van de Internationale atletiekfederatie altijd op de vlakke houden.

Ad Paulen houdt daar echter niet van. Deze vitale zestiger die reeds in 1920 de Olympische Spelen beleefde en van die tijd tot en met Tokio slechts drie maal dit grandioze sportevenement heeft moeten overslaan — in 1932 ontbrak het hem aan geld om naar Los Angeles te gaan, in 1936 wenste hij niet deel te nemen aan de propagandastunt van het Hitlerregime in Berlijn en in 1956 trok de gehele Nederlandse ploeg zich in verband met de Hongaarse opstand terug — komt meestal rondborstig voor zijn mening uit.

Erg bang

'Ik durf het haast niet te zeggen, maar ik ben erg bang dat die Mexicanen er in 1968 niets van presteren. Natuurlijk waren we verwend daar in Japan. Die mensen hebben werkelijk niets aan het toeval overgelaten. Reeds kort nadat Rome achter de rug was kwamen ze naar Europa. Hele ploegen! Ze luisterden aandachtig en schreven alles op wat wij vertelden. Om uit te proberen hoe het allemaal zou gaan lopen hielden ze nog die voor-Olympische Spelen. Daar werd alles getest en geperfectioneerd. Ik heb nog nooit zo gemakkelijk behoeven te werken. Die Japanners deden alles zelf.

Maar als ik u nu vertel dat we nog steeds niets van die Mexicanen gehoord hebben, dan kunt u zich misschien voorstellen hoe ongerust de IAAF zich

maakt. Bij de atletiek namelijk komt er zo ontzaglijk veel aan te pas. Vooral vooraf moet alles haarfijn geregeld zijn wil je de wedstrijden zelf glad laten verlopen. Het zit waarschijnlijk in de aard van dat volk om vooral niets te vragen aan mensen die er al jaren lang inzitten. Ik hoop niet dat het uitdraait op een groot fiasco en dat we met z'n allen daar in Mexico voor de wildste verrassingen komen te staan.'

Misschien klinken deze woorden, voor de leek dan, een beetje arrogant. Maar als u zich bedenkt dat Ad Paulen — Addy noemen zijn Engelse collega's hem — op organisatorisch terrein een grote vinger in de atletiekpap heeft wordt het velen iets duidelijker. Je kunt de gekste wedstrijden opnoemen, Ad Paulen is er wel eens door de IAAF als technische afgevaardigde naar toe gestuurd. Alles weet hij van reglementen en voorschriften, baan indelen van series, van het keuren van polsstokken, speren, en alles wat er nog zo meer voor komt kijken.

Dievenwerk

'Het is een verschrikkelijk dievenwerk, maar ik doe het toch zo verschrikkelijk graag. Ik draag mijn rode jasje' — het jasje waarin de juryleden op grote internationale atletiekwedstrijden dadelijk te herkennen zijn — 'nog met zoveel plezier dat ik hoop het nog jaren te kunnen volhouden. Ik weet dat velen me soms een rotvent vinden, maar ik houd me strikt aan de reglementen. Als ik zie dat er op een wedstrijd stiekem gecoacht

wordt, de Russen vooral hebben daar een handje van; zij werken met walkie-talkies vanaf de tribunes of spelen met wat zand opdat ze gemakkelijk de kracht van de wind kunnen bepalen, dan laat ik me van mijn gemeenste kant zien. Ik heb een gruwelijke hekel aan dit achterbakse gedoe. Zolang ik deze functie behoud zal ik me heftig verzetten tegen deze kwalijke invloeden, die de atletiek, de moeder van alle sporten, vertroebelen.'

En juist door deze zeer consequente houding heeft eigenlijk iedereen ontzag voor die Nederlander in dat rode jasje.

Protest

'Slechts eenmaal heb ik een officieel protest gehad. Dat was tijdens de Spelen in Helsinki, toen ik Puck Brouwer na het winnen van de zilveren medaille een hand gaf. Er kwam een officiële brief uit België, waarin men mij verweet dat een dergelijke handelwijze een man in een rood jasje niet paste. Daarmee verspeelt hij zijn neutraliteit, schreven die Belgen. Grotere nonsens heb ik gelukkig in mijn lange loopbaan als atletiekofficial niet meegemaakt.'

Ad Paulen vindt deze onbelangrijke dingen echter bijzaak; hoofdzaak is voor hem dat de Olympische Spelen in Mexico geen flop worden. En mocht dat toch gebeuren dan zullen de Mexicanen met Paulen nog een zware pijp roken. Want 'Addy' houdt niets voor zich. Dat hebben velen al in de voorbije jaren gemerkt.

WIM JESSE

AD PAULEN

Jeugd en monarchie

Er heeft zich de laatste jaren bij een deel van de Nederlandse jeugd een onbehagen ontwikkeld t.a.v. de monarchie. Tijdens de plechtigheden rond het huwelijk van kroonprinses Beatrix is dit onbehagen geëxplodeerd in felle straat-acties. Wij willen in dit nummer van Ego ernstige aandacht aan deze zaak wijden omdat de ervaring ons leert dat ze door zeer vele jongeren belangrijk wordt geacht.

De tegenstelling monarchie – republiek die vele jaren in ons land een slapende kwestie was, is vrij plotseling tot nieuw en rumoerig leven gekomen. Wij willen in het onderstaande niet zo zeer een bepaald standpunt verkondigen als wel trachten vast te leggen wat ons in gesprekken met jongeren is duidelijk geworden opdat bepaalde achtergronden worden belicht. Natuurlijk kan men ook nu de zaak bagatelliseren! Er wordt dan met minachting gesproken over het schandalig optreden van een handvol provo's en studenten.

De kern van de straat-acties in Amsterdam bestond, als ik goed ben ingelicht, uit ongeveer duizend jongeren waaronder een aantal typen die men tegenwoordig, ten rechte of ten onrechte, met de naam provo aanduidt en verder nogal wat studenten. Men vergist zich echter als men meent dat de zaak daarmee is afgedaan, mijn ervaring is dat er vele jongeren in Nederland zijn die zich ernstig met de kwestie bezighouden en daarbij met hun sympathie heel dicht in de buurt komen van het genoemde duizendtal, zelfs als ze de gevoerde straat-acties afkeuren.

Schandalig optreden

En dan het schandalig optreden. Ik denk dat de handelwijze van de meer dan twintig Amsterdamse raadsleden die, ondanks een uitnodiging, rustig zijn thuis gebleven en het waardige protest van enkele tientallen oud-verzetstrijders die er de voorkeur aan hebben gegeven de huwelijksdag met elkaar in Antwerpen door te brengen bij de oudere generatie wel meer waardering zal vinden. Maar het actieve, protesterende deel van de jeugd treedt meestal provocerend op, niet alleen nu en in Amsterdam maar altijd en in alle delen van de wereld. Men denke in dit verband aan de protesterende en provocerende studenten in Indonesië.

Wie verwacht dat de politieke belangstelling van de jeugd kan worden gekanaliseerd in het kiesrecht en het lidmaatschap van de jongerenclubs van de politieke partijen vergist zich ten enenmale in de jeugd. Daarmede is uiteraard niets goedgepraat, ik meen dat ik slechts een werkelijkheid aanduid. Natuurlijk zijn we geschokt. Bovendien is de illusie van de eenheid rond het koningshuis wreed verstoord.

Nu kan men op twee manieren reageren. Men kan zich in verbittering afwenden van de protesterende jongeren en vinden dat er nu maar eens hardhandig tegen hen moet worden opgetreden. Wie dat vindt kan zich dan verheugen in het optreden van de politie op de huwelijksdag. Men kan zich echter ook afvragen wat er aan de hand is, wat er door en achter deze protesterende jongeren zichtbaar wordt aan werkelijke problematiek. Wie dat doet heeft de kans de praktijk van rookbommen en gummiknuppels weer te boven te komen.

Onbehagen

Voor vele ouderen is het onbehagen rond het huwelijk van de kroonprinses vooral het onbehagen om de huwelijks-partner; de weerstand tegen het feit dat straks een man die eenmaal deel uitmaakte van de Duitse Wehrmacht als prins-gemaal één van de hoogste vertegenwoordigers van ons volk zal zijn.

Daartegen richt zich het verzet en natuurlijk niet tegen het feit dat Beatrix trouwt met Claus. Voor een aantal Nederlanders is het niet mogelijk om de echtgenoot van prinses Beatrix te aanvaarden als toekomstig prins-gemaal. En toch heb ik de indruk dat daar voor de jongeren niet het zwaartepunt ligt. Er is, meen ik, bij een niet onbelangrijk aantal jongeren een diepergaand onbehagen n.l. het onbehagen om de mythe van het koningschap als zodanig. Dit onbehagen zou zich waarschijnlijk op den duur ook zonder dit huwelijk van de kroonprinses hebben gemanifesteerd. Men vergist zich als men meent dat de jeugd geen politieke belangstelling heeft.

Natuurlijk, er zijn duizenden jongeren die even weinig belangstelling hebben voor de politieke zaken als de meeste ouderen, het zijn altijd slechts minderheidsgroepen die werkelijk belangstelling tonen maar die zijn dan ook duidelijk onder de jongeren aanwezig. Die politieke belangstelling van de jeugd uit zich echter veelal op andere wijze dan de oudere mensen prettig vinden. Terwijl de meeste ouderen rustig voort freewheelen op allerlei, soms nog vooroorlogse tradities met een snufje progressiviteit hier en een plukje conservatisme daar, vindt in het actieve deel van de jeugd een werkelijke omwenteling plaats.

De actieve jongeren van vandaag willen niet in de eerste plaats Nederlanders zijn, ze zijn Europeanen en wereldburgers om het simpele feit dat hun leven wordt bepaald door wat in Europa en de wereld gebeurt. Daarom vindt men bij de jongeren belangstelling voor Vietnam, voor het rasprobleem, voor de kwestie van bewapening en ontwapening enz. en niet of weinig voor de Nederlandse loon- en prijspolitiek en voor andere typisch Nederlandse politieke problemen.

Nu kan men tegenwerpen dat toch ook de Nederlandse politici zich bezighouden met de Europese en internationale problemen. O, stellig, alleen de jongeren geloven niet in de wijze waarop deze politici zich er mee bezighouden. In een deel van de Nederlandse jeugd is gerijpt een onbehagen om de mogelijke catastrofale wending van het wereldgebeuren en de provinciale houding van de Nederlandse politici daar tegenover. De nationale gedachte spreekt de jeugd niet meer aan en de mythe van het koningschap, is voor hen het irriterende symbool van deze gedachte. Ik meen dat daar de kern van de kwestie ligt.

Tegen de monarchie

De gevoelens van de jongeren richten zich, in het algemeen, niet tegen personen. Velen van hen zijn bereid te erkennen dat koningin Juliana en prins Bernhard integere en bekwame mensen zijn. Hun bezwaar richt zich tegen de mythe van het koningschap, tegen de monarchie als zodanig. Wat zijn dan die bezwaren?

Ik wil, voor zover ik het zelf goed heb begrepen, trachten ze kort weer te geven:

- Het vorstenhuis is het middelpunt waaromheen zich allerlei conservatieve krachten groeperen. Daardoor worden voortdurend tradities en emoties gepousseerd die de jeugd van vandaag niet meer aanspreken en die zij bovendien gevoelen als een belemmering op hun weg naar werkelijke deelname aan het wereldgebeuren.

- Het vorstenhuis is ook het middelpunt waaromheen zich allerlei adellijke en half-adellijke families en groeperingen pogen te handhaven, om op deze wijze nog iets van hun vroegere invloed te laten voortbestaan. Op deze wijze helpt het koningshuis mede om ondemocratische tradities te handhaven.

- De erfelijkheid van het koningschap wordt door vele jongeren aanvaard als ondemocratisch. Het legt een zware politieke belasting op het land en een nog zwaardere menselijke belasting op de leden van het koningshuis.

- Het koningschap leidt onvermijdelijk tot mythe-vorming, ja sterker heeft blijkbaar deze mythe-vorming nodig voor zijn voortbestaan. Deze mythe wordt opzettelijk, en soms op ergerlijk platvloerse, wijze aangewakkerd. Men zie het sprookje van de 'Gouden Koets' enz.

- De mythe van het koningschap en het koningshuis suggereert een niet bestaande eenheid van het Nederlandse volk. In het Nederlandse volk zullen ernstige pogingen om elkaar te verstaan en te eerbiedigen zeker bevorderd moeten worden. Deze worden door de

koningschapmythe echter veeleer belemmerd.

Ik laat gaarne in het midden in hoeverre deze argumenten juist zijn, er is natuurlijk wel het een en ander tegen in te brengen. Het is zeker ook niet zo dat al deze argumenten bij iedere jongere meespreken, maar stellig vormen zij met elkaar de ondergrond van wat zich vandaag bij vele jongeren afspeelt.

Is discussie mogelijk?

Voor vele mensen is alleen reeds een discussie over het koningschap en het koningshuis onaanvaardbaar. Zij gevoelen dat als een bewijs van gebrek aan eerbied. Zij zullen echter wel moeten bedenken, en we hebben nu reeds voldoende voorbeelden bij de hand, dat dan, helaas, rookbommen en gummiknuppels het gesprek zullen overnemen. De jongeren hebben bovendien recht om gehoord te worden.

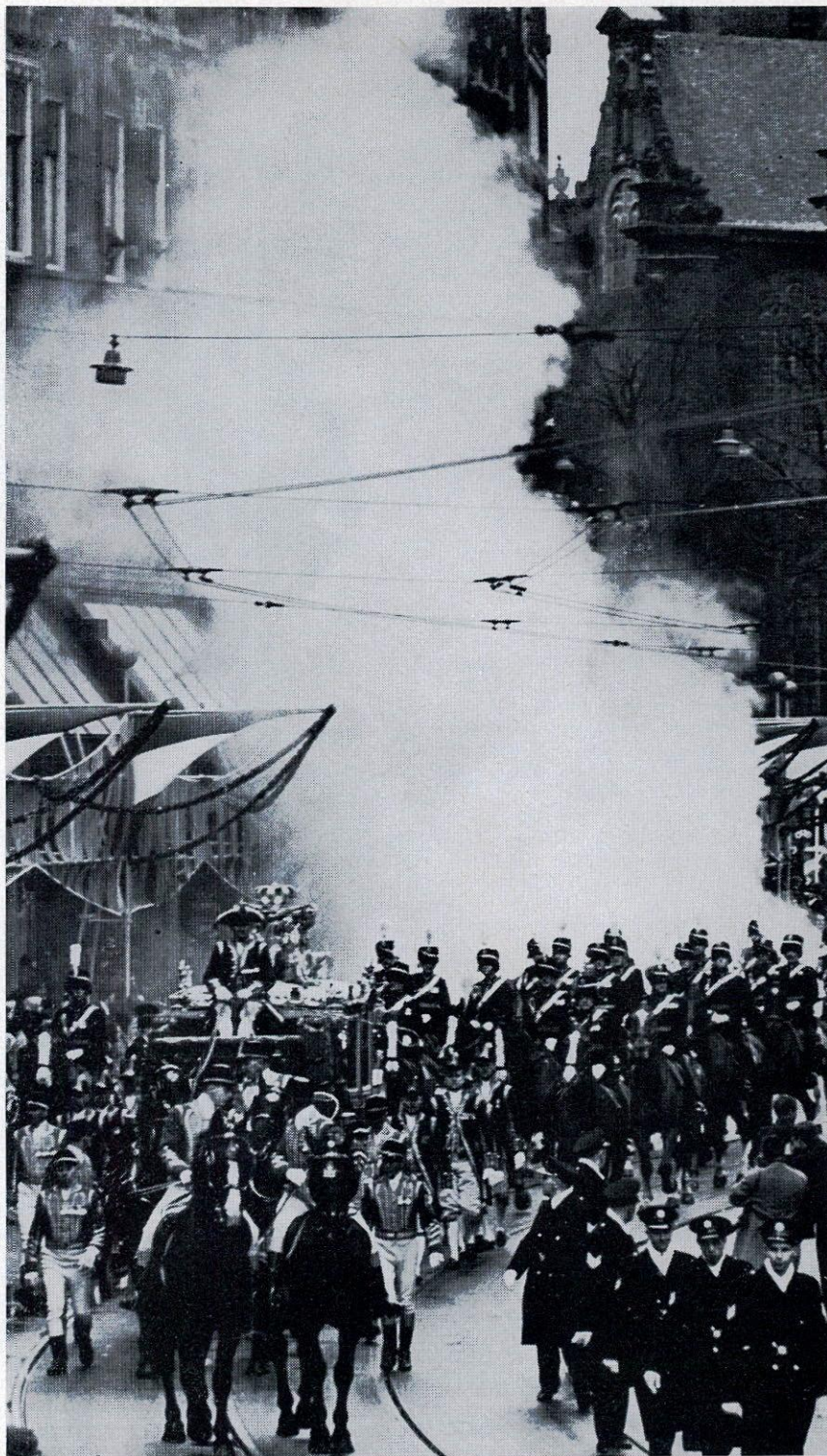
Er is hier stellig ook sprake van een breuk van generaties en het is een illusie om te menen dat men die wel even met een paar gesprekken kan lijmen. De botsing tussen generaties zal zich altijd weer in pijnlijke conflicten voltrekken. Maar dat neemt de plicht tot een open gesprek niet weg waar dat mogelijk is.

Is het mogelijk dat de politieke en geestelijke groeperingen van ons land ook in dit gesprek zullen voorgaan of moeten er eerst nieuwe instanties in het leven worden geroepen die dit mogelijk maken? Het kan, bij wijze van spreken, niet lang meer duren of een grote 'teach-in' over de kwestie monarchie of republiek zal onvermijdelijk zijn. Ik denk dat velen heel wat zullen moeten overwinnen alvorens ze in openheid aan zulke besprekingen kunnen deelnemen. Veelal is het koningshuis nu nog middelpunt van allerlei emotionele manifestaties pro of contra. Ik zou me kunnen voorstellen dat ook de leden van het koningshuis een meer rationele belangstelling zouden toejuichen.

Conclusie

Veelal wordt de jongeren verweten dat zij geen belangstelling hebben voor politieke zaken. Het tegendeel lijkt mij echter het geval. Nu richt zich de belangstelling van de jongeren veel meer op internationale dan op nationale problemen. Het is duidelijk dat desondanks de kwestie koninkrijk of republiek een bijna stormachtige belangstelling begint te genieten. Het gevaar dreigt dat we daarmee in het louter emotionele vlak terecht komen waar uiteindelijk rookbom en gummiknuppel het laatste woord spreken.

Er zou een poging moeten worden gedaan om deze zaak terug te brengen naar het terrein van de redelijke discussie. Daarmede zou men de leden van het koningshuis m.i. een dienst bewij-

10 maart 1966. Het huwelijk van Beatrix en Claus. De Raadhuisstraat in Amsterdam is het toneel van een 'kleine revolutie'. De foto toont duidelijk aan, dat het niet alleen bij woorden is gebleven.

zen en men zou er vooral mee duidelijk maken dat men de argumenten van jonge mensen in Nederland ernstig wil nemen. Wat zal dan de toekomst van het koningshuis in Nederland zijn? Ik weet het niet. Het is een onmogelijke taak om te voorspellen hoe de zaken zich in de toekomst zullen ontwikkelen.

Maar zeker lijkt het mij dat als de Nederlandse jongeren zich in groten getale van de monarchie zouden verwij-

deren dat dan over de toekomst van het Nederlandse koningshuis geen onzekerheid meer kan bestaan. Wie het volle ernst is met zijn opvattingen omtrent monarchie en koningshuis die zal moeten beseffen dat het moment in Nederland is aangebroken waarin deze opvattingen in open en eerlijke discussie zullen moeten worden gebracht.

Wie dat niet aandurft is bij voorbaat verliezer.

H. LIPS

'THE SPY':

verfilming van de anti-held

Sir Arthur Conan Doyle bouwde met zijn Sherlock Holmes het prototype van de detective in de literatuur; Max Brand deed hetzelfde met zijn cowboy-boeken; H. Rider Haggard creëerde een breedsprakige, maar in essentie bruikbare prototypering van de avonturenheld en Ian Fleming ten slotte zette het schabloon voor de Super-Spion op papier met zijn creatie van James Bond.

Op grond van dergelijke schablonen en prototypen is elke schrijver met een béétje talent in staat een verkoopbaar boek te maken – al zal het in de meeste gevallen geen bestseller zijn. Maar het imiteren van prototypes garandeert zelden werkelijk succes. Tekstschrijvers hebben dat aan de hand van bestaande 'rijmwoordenboeken' ondervonden, toen ze dachten dat de combinatie 'ik hou van jou' en 'de lucht is blauw' een zekere weg naar succes was. Succes valt nooit tevoren te berekenen. Zeker niet aan de hand van blauwdrukken.

Gelukkig is er altijd wel een tegenkracht te vinden, die de extreme prototypes weer tegenwicht geeft. Het duidelijkste voorbeeld daarvan vinden we herhaaldelijk in de schilderkunst, waar impressionisme werd opgevolgd door expressionisme.

In al deze gevallen gaat het er niet

FILMBESPREKING

alleen om, om een sterke tegenpool van het prototype te creëren, maar ook om het moment waarop het gebeurt.

Vóór de wereld ooit van James Bond had gehoord, had Graham Greene al een respectabel aantal spionageromans op zijn naam staan, die (avant la lettre) het tegenwicht vormden van Bond. Ook een schrijver als W. Somerset Maugham heeft zo'n typische *anti-held* in de spionagewereld getekend – in zijn boek 'Ashenden or the British Agent'.

Filmrechten

Zowel Greene als Maugham werd goed verkocht, maar baarden nauwelijks opzien. Het wachten was op ex-diplomaat David Cornwell, die onder het pseudoniem *John le Carré* in 1961 debuteerde met 'Call for the Dead'. Dit boek, noch het volgende trokken sterk de aandacht :ook 'A murder of Quality' ging de mist in. Toen de mist optrok verscheen in september 1963 *'The spy who came in from the cold'*. In nog geen acht maanden haalde het veertien drukken: Na een jaar waren er meer dan vier miljoen exemplaren van 'The Spy...' in omloop.

Het is begrijpelijk dat al spoedig de filmrechten verkocht waren en ook Le

Regisseur Martin Ritt

Carré's vierde boek, *'The Looking-Glass War'*, zal worden verfilmd.

Het bioscooppubliek – gewend aan Eddie Constantine en Sean Connery – zal wat onwennig tegen deze weinig agressieve held aankijken. Weinig agressief dan in fysiek opzicht, want mentaal is de hoofdpersoon uit 'The Spy' (Alec Leamas, gespeeld door Richard Burton) heel wat meer mans dan zijn tegenvoeters in de heldensector: Leamas slaat in de hele film (en in het boek) maar één maal toe, en dan is het nog een onbetekend kruideniertje dat het slachtoffer wordt, geschoten wordt er alleen heel in het begin en helemaal aan het eind. Daartussen: dialogen en actie die de dialogen begeleidt en accentueert. Maar geen wilde knokpartijen, geen geheime wapens.

Ook geen beeldschone glamourspion-
nen, kleindochters van Mata-Hari of
geweldige, alwetende superchefs.

Het feit dat ik met nadruk moet vertellen dat al deze ingrediënten in dit spionageverhaal niet aanwezig zijn, illustreert voldoende het onechte, opgeschroefde en sprookjesachtige van de doorsnee spionagefilms.

Daar is niets tegen: sprookjes moeten er ook zijn, maar dan moeten ze niet (zoals met sommige films in dit genre het geval is) met dodelijke ernst opgediend worden.

Le Carré – om terug te keren naar ons onderwerp – heeft in *The Spy Who Came In From The Cold* (in Nederland vertaald onder de titel: 'De Spion aan de Muur') een sterk menselijk verhaal verteld, dat (schijnbaar toevallig) in de wereld van spionage en contraspionage speelt. Schijnbaar toevallig – want Le Carré heeft heel goed beseft dat alle menselijke conflicten die voortkomen uit de gespannen verhouding tussen Oost en West het duidelijkst tot uiting komen in

de tussenmenselijke contacten die er zijn: en die zijn het meest frequent intensief op het spionagevlak.

Alec Leamas (Burton dus), zo wil i
le Carré, is een oudgediende van
Britse geheime dienst. Hij is chef van
Britse spionage-afdeling in West-Ber
die via de muur contacten onderho
met agenten in Oost-Berlijn en C
Duitsland.

Leamas wacht in *Checkpoint Charlie* op de aankomst van zijn belangrijkste agent in Oost-Berlijn, Riemek. Als agent zijn weg door de slagbomen van de Oostduitse Vopo's heeft gebouwd, wordt hij op het laatste moment in een niemandsland onder vuur genomen en sterft. Leamas wordt teruggeroepen naar Londen, waar *Control* (Le Car) zijn schuilnaam voor de chef van de Britse inlichtingendienst) hem een ander baantje op kantoor aanbiedt. Leamas bedankt voor deze degradatie en sukkelt van zijn ene baantje in het andere – steeds langer aan wal, tot hij als assistent in de bibliotheek belandt.

'Automaat' Leamas

Daar ontmoet hij Nan Perry (Clare Bloom) en pas op dat moment komt iets menselijks naar voren in de 'aantekening' Leamas. Maar dan merken we ook, dat zijn hele verlopen houding een pose is, want hij neemt (via agent S. G. S. ley) contact op met 'Control'. Zijn taak blijkt te zijn om te infiltreren in de Oorlog.

Peter van Eyck als Mundt

Leamas en Nan worden gevangen gezet en Mundt is vrij. Dan ontdekt Leamas dat iemand zijn celdeur geopend heeft. Hij weet te ontsnappen en ziet dat Nan buiten op hem staat te wachten. Ze bereiken de muur, maar op het moment dat ze erover willen klimmen, wordt Nan door een Engelse agent in Oost-Duitsland neergeschoten: Leamas vertrouwde men wel, maar Nan was een te groot risico. Leamas — die door zijn contact met Nan steeds meer afstand van de harde kant van zijn werk heeft genomen — krijgt hierdoor de nekslag: alhoewel Smiley aan de westerse kant van de muur op hem wacht en hem aanspoort er over te springen, klautert Leamas weer aan de oostkant naar beneden, naar het lichaam van Nan, en wordt op zijn beurt neergeschoten.

Wie hen heeft helpen ontsnappen, laat ik liever in het midden: het is de enige ingenieuze draai aan de plot die onvermeld dient te blijven.

Richard Burton is de ideale figuur voor Leamas: stevig, middelbaar, niet helemaal onknap, een beetje verlopen, een getekend gezicht. Maar dat is dan ook alles wat hij meebrengt: veel acteren komt er van zijn kant niet bij. Hij blijft wie hij is: een norse, stuurs kijkende agent, die de hardheid van zijn vak accentueert, door de onbewogenheid van zijn gezicht. Oskar Werner als de joodse Oostduitse tegenspeler van Leamas, speelt Burton in de scènes waarin ze

samen zijn, volledig van het doek; en dat ondanks het feit dat Werner bepaald niet 'overactert'. Peter van Eyck en Claire Bloom zijn goede maar weinig schitterende bijrollen.

Het meest aantrekkelijke aan de film is de authentieke atmosfeer die als een rode draad door het hele verhaal loopt: 'Ja, zo zou het ook in het gewone (voor zover men dat 'gewoon' mag noemen) spionagewerk toe kunnen gaan,' denkt men.

Meer heeft Martin Ritt (regisseur én producer) er dan ook — helaas! — niet van weten te maken. Zijn film is uitermate boeiend, maar dat komt niet door de knappe regie, maar door de sterke manier waarop cameraman Oswald Morris het even sterke verhaal van Le Carré in beeld heeft gezet. Regisseur Ritts bijdrage aan het geheel is in feite puur registrerend geworden: nergens heeft hij het manuscript van Le Carré zó veranderd dat er een film te voorschijn is gekomen, die los gezien kan worden van het boek. Dat betekent dat de coupures uit het boek met zorg en overleg zijn gekozen, maar ook dat er door de verfilming bepaald geen nieuw aspect aan het verhaal is toegevoegd.

Niettemin: voor degenen die het boek niet gelezen hebben, is Ritts film een uitstekende adaptie, terwijl degenen die het boek wél kennen zeker ook met plezier aan de film herinneringen zullen ophalen. Maar dat alles komt vrijwel volledig op rekening van de cameraman en (voor 75 pct.) op rekening van John le Carré.

HENK J. MEIER

Richard Burton als Leamas

Werner als Fiedler

geheime dienst. Hij moet overlopen en proberen de chef van de spionafdeling in de DDR verdacht te maken. Maar dat overlopen moet geleidelijk gaan: Leamas moet wachten tot benaderd wordt. Dat gebeurt vrij snel en vanaf dat moment versnelt de actie in het verhaal. Leamas gaat naar Nederland om daar ondervraagd te worden door een Oostduitse agent, wordt naar Oost-Duitsland gebracht om door adjunctchef van de Oostduitse geheime dienst, de jood Fiedler, (Oskar Werner), verhoord te worden. Het lukt Leamas om de Oostduitse spionagechef Mundt (Peter van Eyck) verdacht te maken, zonder dat Fiedler Leamas gaat helpen, maar op het kritieke moment tijdens Mundts proces in Oost-Duitsland, achter gesloten deuren) weet Leamas het hele complot aan de kaak te brengen, door Nan Perry als kroongetuige laten verschijnen.

Nan weigert eerst mee te werken, maar als ze denkt dat Leamas (van wie ze is gaan houden) geen gevaar loopt, stelt ze iets waardoor de verdenkingen tegen Fiedler ontzenuwd worden. Fiedler wordt op zijn beurt gearresteerd, ook

Jeanne en Marie

Men is over het algemeen nogal verast, als mooie vrouwen ook nog blijken te kunnen zingen. We bedoelen dus vrouwen die om hun schoonheid bekend zijn geworden, filmsterren. We weten dat Brigitte Bardot een lief stemmetje heeft, maar haar stem is slechts een aardige bijkomstigheid vergeleken met haar uiterlijk. We willen nu een paar woorden wijden aan Jeanne Moreau en Marie Laforêt, twee sterren van misschien minder voyante schoonheid dan BB, maar toch nog altijd zeer goed met haar te meten.

Jeanne Moreau heeft enige tijd geleden een langspeelplaat uitgebracht (Polydor, 48801 Médium), waarop ze twaalf chansons van Cyrus Bassiak zingt. Ze kreeg voor deze plaat de Grand Prix du Disque, geheel terecht dachten wij. Het zijn intelligente chansons, onnavolgbaar door Moreau vertolkt.

Eerste film

De eerste film waarmee ze in de bekendheid kwam was 'Lift naar het schavot' van Louis Malle. Daarvoor was ze als toneelspeelster al wel bekend (door o.a. Pygmalion en Kat op een heet zinken dak), maar haar werkelijke zegetocht als vedette begon toch toen. Ze had zelf het gevoel dat ze met 'Les amants', ook van Louis Malle, haar doel had bereikt: een grote ster worden. Aanvankelijk verwarde het succes haar, ze werd er onzeker van. Tot Juvet haar zei 'Je moet kiezen tussen het leven en het succes.' Ze wilde ophouden en het leven kiezen, maar de behoefte toneel te spelen was sterker dan zij zelf: ze werd de grote actrice Jeanne Moreau, die nog steeds, nu 38 jaar oud, haar talenten aanvult en vervolmaakt.

Bijna alle jonge regisseurs van naam hebben Jeanne Moreau tot middelpunt van hun nieuwe stijl gekozen, zoals Malle, Truffaut, Démy etc. Antonioni maakte met haar een van zijn beste films, La Notte. Een journalist stelde Jeanne eens o.m. de vraag: Als je de komende tien jaar precies kon doen waar je zin in had, wat zou je dan doen? Haar antwoord: 'Aan mijn privéleven zou ik niets veranderen. Het bevat me best. Als actrice wil ik geen tijd verliezen. De komende tien jaar zijn misschien mijn laatste als actrice. Ik zou graag reizen, naar het buitenland gaan, een internationale ster worden, maar niet in de slechte zin van het woord. Ik zou weer toneel willen spelen. La Dame de chez Maxim's en in Parijs de beste krachten van het toneel om me heen verzamelen.'

Jeanne Moreaus laatste succes is, zoals bekend, Viva Maria, het lichtvoetige werk over twee variétéartiesten in Mexico tijdens een volksopstand. Brigitte Bardot speelt de tweede hoofdrol in de film.

Andere mooie vrouw

Een andere mooie vrouw met een

mooie stem is Marie Laforêt. Van haar zijn al verscheidene platen op de markt, waaronder vele successen. We noemen La tendresse, Katy Cruelle, La Playa, Viens sur la montagne en verscheidene songs van Bob Dylan, o.a. Blowing in the wind. Festival heeft nu, na een reeks epee's een langspeelplaat van Marie Laforêt uitgebracht, waarop de verschillende aspecten van haar kunnen vertegenwoordigd zijn. Ze heeft een lichte, ietwat hese maar zeer buigzame stem, met een wat melancholiek timbre erin. Vooral folksongs klinken in haar mond bijzonder apart.

Marie Laforêt kwam als Marie-Thérèse Doumenach in juni 1940 ter wereld in een streng burgerlijk milieu te Périgord in de omgeving van Bordeaux. Haar jeugd verliep langs strikt afgebakende paden. Studeren was hoofdzaak. Op de middelbare school ontpopte ze zich als een bijzonder begaafde leerlinge en het was dan ook voor haar omgeving geen wonder dat zij, nauwelijks 16, het eind-diploma lyceum behaalde met het predikaat uitmuntend. Op aanraden van haar ouders zou ze aan de universiteit Spaans en filosofie gaan studeren. In die periode ontdekte Marie Laforêt echter vrij plotseling haar nieuwe roeping: het chanson. Ieder minuutje vrije tijd was voor haar het voorwendsel om zich op haar kamer-tje terug te trekken en daar met een intens genoegen haar zachte stem begeleidend op een gitaar, haar hele repertoire van wat droefgeestige liedjes en ballades ten beste te geven.

Talentenjacht

Marie zou evenwel eerst voor de film ontdekt worden. Op aanraden van haar zus Alexandra deed ze mee aan een talentenjacht, georganiseerd door Raymond Rouleau. In een simpele witte japon verscheen ze voor de jury en een afgeladen zaal, een tikje verlegen. Gelukkig was die plankenkoorts maar van korte duur — ze vermande zich en met een beheerste stem declameerde ze een gedeelte uit een klassiek stuk, Athalie. Ze deed het zo indrukwekkend, dat ze behalve de eerste prijs ook nog twee filmcontracten in de wacht sleepte. Kapitaal werden ertegenaan gegooid om de naam van dit totaal onbekende meisje bekend te maken. Niet haar eigen naam, maar Marie Laforêt, een vondst van Rouleau.

Haar eerste grote film was 'Plein Soleil', een thriller met Alain Delon. Ze werd al gauw bekend om haar 'gouden ogen', en haar talent als actrice. Films als Leviathan en Saint-Tropez Blus volgden. Tussen de films in heeft Marie als zangeres een geweldige vlucht genomen. Ze legt zich vooral de laatste tijd toe op de folksong, is een fan van Bob Dylan. Acht epee's twee lp's, enkele singles, en bijna allemaal verkoopsuccessen, een bewijs dat het niet alleen Marie's mooie ogen zijn die het 'm doen.

Dolphy en de scheldende critici

Het gaat de laatste jaren allemaal razendsnel in de jazz. Nog geen vijf jaar geleden liepen vele critici te hoop tegen wat zij 'anti-jazz' noemden (de term komt van John Tynan, maar kreeg vooral bekendheid via de fel-conservatieve uitgaven van Leonard Feather). John Coltrane en Eric Dolphy, de leiders van deze verfoeide anti-jazz-stroming, schenen 'erop uit te zijn om de swing opzettelijk te vernietigen' (Tynan).

Nu, in 1966, heeft het behoudende element in de jazzwereld andere zondebokken om aan de schandpaal te nagelen (Albert Ayler, Cecil Taylor, Archie Shepp) en wil men best toegeven dat Dolphy en Coltrane de ontwikkeling van de moderne jazz, sinds Parker, eigenlijk op een logische manier hebben voortgezet. Niemand beweert nog dat Dolphy en Coltrane met hun vernieuwingen het 'wezen van de jazz' (wat dat dan ook mag zijn) aantastten. Coltrane kan sinds zijn (inderdaad sublieme) album 'A love supreme' geen kwaad meer doen, en een half jaar na zijn dood in juni 1964 werd Eric Dolphy verkozen in de 'Hall of Fame' van de jazzgroten door de lezers van het Amerikaanse blad *Down Beat* (dezelfde groep selecteerde dat jaar Paul Desmond als beste altist, Joe Morello als beste drummer en het Dave Brubeck kwartet als beste combo).

Inmiddels komen er nog steeds platen van Dolphy uit op de Nederlandse markt, sommige voor het eerst, andere in goedkope heruitgave. Stuk voor stuk illustreren zo nog eens dat Dolphy weliswaar een uiterst oorspronkelijk musicus was, maar dat de verontwaardiging die indertijd werd opgestookt rond zijn 'anarchistische richting in de muziek' en zijn 'nihilistische vingeroefeningen' (albeï van Tynan), zacht gezegd wat

overdreven was. Ik wil deze maand drie van die lp's bespreken.

'The Eric Dolphy Memorial Album' is een wel heel erg pretentieuze titel voor een lp (Fontana 688 521 ZL) waarop een vreemd allegaartje van groepen met Eric Dolphy te horen is. *Jitterbug waltz*, een charmant thema van Fats Waller, wordt nogal plichtmatig vertolkt door een kwintet waarin naast Dolphy op fluit alleen vibrafonist Bobby Hutcherson boven de middelmaat uitkomt. In *Music Matador* is Dolphy op basklarinet te horen samen met drie andere blazers. Het calypso-achtige deuntje vermag de solisten niet erg te inspireren. Altist Sonny Simmons speelt nogal housterig, fluitist Prince Lasha wisselt onhandige passages af met periodes waarin hij Dolphy's fluitspel tracht te kopiëren. Clifford Jordan laat horen dat hij op sopraansax veel minder kan dan op tenor (zijn eigenlijke instrument), en alleen Dolphy zelf komt tot curieuze, zeer expressieve resultaten. *Love me* is een ongeleide altsolo waarin Dolphy zijn vormgevoel demonstreert (inleiding en koda met grote intervalsprongen, de gedragen melodie telkens afgewisseld door grillige, snelle loopjes) zonder dat hij de artistieke noodzaak van dit waagstuk waarmaakt. Volledig geslaagd daarentegen is *Alone together* een adembenemend basklarinet-contrabas-duet. Eric Dolphy en Richard Davis handhaven ruim dertien minuten lang een bijna onbegrijpelijke eenheid. Dolphy's borrelende toon-effecten in het lage register, zijn tere geluiden in de hoogte, zijn plotselinge uitbarstingen in pijlsnelle figuurtjes, alles wordt met volmaakt meesterschap opgevangen, begeleid en beantwoord door Richard Davis, die zowel met de strijkstok als pizzicato de meest onverwachte effecten steeds haarfijn

weet te doseren. Een zeldzaam meesterstukje.

Eentonige drummer

'Eric Dolphy in Europe, vol: 2' (Prestige PPR 077) is een plaat die wordt bedorven door de Deense ritmesectie. De logge, eentonige drummer, de matige bassist en de veel te conventioneel begeleidende pianist beperken Dolphy zozeer in zijn mogelijkheden dat hij van de weeromstuit ongeïnteresseerd en stereotiep gaat blazen. We kunnen als Nederlanders trots zijn op Misja Mengelberg, Jacques Schols en Han Bennink, die op de lp 'Last date' Dolphy tot onvergelijkbaar veel betere prestaties stimuleerden.

In de periode dat hij als free-lance-musicus in New York werkte, deed Eric Dolphy aan tientallen plaatopnamen mee, niet alleen onder eigen naam maar ook als side-man bij mensen als Charles Mingus, John Coltrane en Ken McIntyre. Op 'Straight ahead' (Prestige PPR 083, evenals de 'Dolphy in Europe'-lp, voor f 9,90 in de handel) speelt Dolphy onder leiding van Oliver Nelson. Nelson begon als alt- en tenorsaxofonist, maar kreeg gaandeweg zoveel werk als arrangeur dat hij het spelen er bijna helemaal aangaf. Toen 'Straight ahead' werd opgenomen (in maart 1961) hielden Nelsons beide activiteiten, spelen en schrijven, elkaar nog ongeveer in evenwicht. De plaat bevat een uitgediend repertoire met naast een paar routinethema's twee voortreffelijke Nelson-composities. *Images*, geschreven voor Dolphy's basklarinet en Nelsons tenorsax, maakt gebruik van onverwachte dissonanten, maar er gaat toch een heerlijke rust van het thema uit. *Mama Lou* is een plezierig swingend niemendalletje met een fraaie, gedragen introductie.

Opwindende dingen

Het accent ligt bij deze lp niet zozeer op de improvisaties, maar toch doen de solisten plezierige, soms opwindende dingen. Dolphy speelt in drie nummers basklarinet, een tikkeltje minder experimenteel dan op zijn eigen platen. Het instrument doet hier, vooral in het hoge register, soms bedrieglijk veel aan een tenorsax denken. Nelson komt vooral op tenor tot indrukwekkende prestaties. Hij heeft een nobele, volkomen beheerste toon en gebruikt een strikt persoonlijk, langzaam vibrato. Zijn soli zijn zo hecht en evenwichtig opgebouwd dat je je soms afvraagt of het allemaal inderdaad spontaan ter plaatse ontstaat, een vraag die overigens weinig ter zake doet; hoofdzaak blijft het fijne resultaat. Het amusante hoogtepunt van de lp is het vier-om-vier-spel in het titelstuk, waarin Oliver Nelson en Eric Dolphy aan felheid en overtuigingskracht maar weinig voor elkaar onderdoen, een bewijs te meer van Nelsons veelzijdigheid.

BERT VUIJSJE

SPIJKERS ZONDER KOPPEN

De te sterke accentuering van het materiële, de drang naar het commerciële, de eeuwigdurende neiging/behoefte zich vooral toch maar te manifesteren, dit in de hedendaagse mens op te merken, is niet nieuw. Eerder een cliché. Men weet het nu allemaal wel, maar wat heeft het voor zin zich er tegen te verzetten. Het kan ook immers nauwelijks nog anders. Te sterk al zit men daarvoor in de tredmolen van zich zelf. Een situatie die inderdaad nog maar weinig bewustzijn toelaat. Soms, bij voorbeeld in geval van ziekte, wordt de regelmatige veiligheid aangetast. Soms, want ook dit ziek-zijn zou men nog kunnen hanteren als een statussymbool. Dood in plaats van ziekte laat dat ook toe, ofschoon men daarbij zelf helaas het nakijken heeft.

Zijn ziekte en dood al met al toch nog

BOEKBESPREKING

wel factoren die storend kunnen werken, ze zijn tenminste fysiek voelbaar, het elkaar kapot maken ondanks zich zelf, eenzaamheid, ect., zijn factoren die wel leven, maar waar tegelijkertijd beslist aan voorbij te leven moet zijn. Een slotte is men immers in wezen altijd eenzaam. Een kwestie van wennen dus. En daarom: Ook al onder- of herkennen wij ons zelf zeer zelden, gewoon maar verder leven. De situatie soms *even* vaag constateren misschien, vooral niet te dikwijls, en weer doorgaan. Er bovenop en tegenaan, figuurlijk en desnoods in de meest ruime zin ook letterlijk. De consequenties? Het uiteindelijke resultaat? Niet te overzien, ook al laat niets en niemand aan duidelijkheid te wensen over. Onwil en onmacht sluiten daarvoor teveel buiten. En dit terwijl er toch zoveel aan het licht schijnt te komen. Zou schijn dan toch bedrog zijn?

Het is om deze vraag die men zich als lezer zou kunnen stellen bij de nieuwe roman — Spijkers zonder koppen — van Victor Spoor. Een verwarrende vraag, omdat zij diezelfde lezer bijna op hetzelfde moment op zich zelf drukt, en het — wie ben ik —, — waarin sta ik —, wat doe ik —, etc., oproepen.

Spijkers zonder koppen — is het relaas van een katoenmaatschappij, inclusief haar verdiensten, verliezen en corrupties. De roman verhaalt hoe binnen deze maatschappij wordt gemanipuleerd, (mis)gekleund, gechicaneerd, zonder aanzien des persoons. De bindende, observerende figuur hierbij is Wouter Storm, die vanwege de relaties van zijn gestorven vader, is aangenomen als rechterhand van de directie. In het tijdsbestek van nog geen drie dagen waarbinnen zich de roman afspeelt wordt Wou-

ter Storm geconfronteerd met de katoenhandel, en met de mensen door wie deze handel bedreven wordt. Mensen die elkaar het leven nauwelijks gunnen, bijna sterven van afgunst, zich ieder moment van de dag door elkaar belaagd weten, en elkaar slechts kennen en beoefenen op grond van geslaagde transacties, maar liever nog op grond van grandioze mislukkingen. De één denkt het allemaal nog beter te versieren dan de ander. Eén der medewerkers, Wolters, brengt het zelfs tot adjunct-directeur. Zijn 'collega' Westerhof moet daarvoor vallen. Kramer, de boekhouder, 'organiseert' de brandkast, en moet daarvoor boeten: Geen ontslag, maar blijven en afbetalen.

Exacte weergave

Een exacte weergave van — Spijkers zonder koppen — is resumerend noch uitvoerig goed mogelijk. Het gegeven is het gebeuren in en rond de katoenmaatschappij, en het als mens door de mand vallen van vrijwel alle betrokkenen, wanneer zij de consequenties van hun daden zien of dreigen onder ogen te krijgen. Bijna allen gaan af, zijn in wezen — Spijkers zonder koppen —. Hetgeen daarna nog rest is niet veel meer dan een zielig hoopje wanhopige vereenzaming.

Een voorbeeld ervan is de Kramer die op een ochtend niet naar kantoor durft, zich opsluit in zijn kamer, nadenkt, het althans probeert, zweet, spijt heeft, zijn de voorgaande avond opgelopen kater in en op de dekens ruikt. Of de Wolters die zijn van een zware operatie herstellende vrouw in het ziekenhuis opzoekt, eindeloos over zijn werk praat, en voor zijn vrouw niet anders weet te verzinnen (als troost) dan een beauty-case. Een andere illustratie, vooral der wanhoop, is de geschiedenis rond Max Evers, het jeugdige factotum der katoenmaatschappij, maar ook de jongen die zich laat opjuten door zijn broer Paul om de (lege!) brandkast te kraken. Max doet het uiteindelijk niet, net op tijd komt hij erachter dat Kramer hem voor is geweest. Pech gehad, maar het ontslaat hem tenminste van de obsessie gedachte dat hij niet gedurfd zou hebben. Tegenover zijn broer, die hij niet helpt toen deze wegens openlijk (straat) verzet door de politie werd meegenomen, zwijgt hij over zijn angst. In plaats daarvan doet hij groot, voelt Max zich oh zo'n linke jongen... Eindelijk is hij een keer gelijkwaardig aan zijn altijd zo superieure broer. Hoe gelijkwaardig wel, blijkt als Max Paul weer ontmoet en met hem naar het Kralingse Bos rijdt om zijn belevenissen te vertellen. Samen op hun snelbrommers weet Max zich — nozems onder elkaar —. Eenmaal aan het praten wordt dit 'lekkere' saamhorigheidsgevoel bij Max al gauw weggedrukt door een panische angst:

(...) 'Je hebt gelijk', zei Paul toen, 'ik geloof je niet'.

Hij sloeg zijn broer zo hard met de zijkant van zijn hand in het gezicht, dat Max een saldo achterover maakte en languit tegen de grond smakte.

'Zo', zei hij, 'en nou gaan wij eens praten, maar dan zonder flauwe kul'.

Hij schopte Max' voeten vaneen, trapte hem met zijn puntige schoen tussen zijn benen en bukte zich om met zijn hand de gil van de ander te smoren.

(...) (...) Vooruit, waar is dat geld? Wáág het niet je schreeuwerd open te zetten!

Hij lichtte zijn hand op en boog zich wat voorover. Op dat moment stak Max toe. Zijn mes verdween tot het heft ergens in het lichaam van zijn broer, die met een zwakke kreet wegstruikelde en een paar meter verder hoestend ineenzonk.

(...) (...) In zijn doodsangst voor Paul, die hij vlakbij hoorde hoesten, die kruipende dichterbij kwam en nu het mes had, wist hij de rode brommer te bereiken. Hij schreeuwde van pijn toen hij erop tussen de bomen door naar de asfaltweg hobbelde, de gashandle wijd open, zodat zijn vaart steeds groter werd. Daar waar de weg begon en hij als een donker, steigerend dier uit het struikgewas opdoemde, werd hij door een vrachtwagen gegrepen (...) (...) Toen de chauffeur bij hem kwam was hij al dood.

Stukje ideaal-wereld

Met dit fragment eindigt — Spijkers zonder koppen —. Met Max Evers verdwijnt het stukje ideaal-wereld waarin om James Dean, heldendom en mooie vrouwen een rol spelen. Het neersteken van super-Paul is bij Max Evers gelijk aan zelfmoord. Terwijl hij dacht dat hij eindelijk zelf leefde, werd hij in feite geleefd. Het is daardoor dat hij, en ook zijn broer Paul, volledig in — Spijkers zonder koppen — passen. Hoewel veel jonger in leeftijd, kinderen eigenlijk nog, verschillen nl. de jongens toch weinig van de anderen. Zich zelf en elkaar open verdringen staat voortdurend centraal.

Het betrekken van deze nozems, wat het begrip nozem ook moge inhouden, doet in de roman van Spoor dan ook niet geforceerd aan. Het onderstreept juist de naïviteit van hen die veel hogere posities in de katoenmaatschappij bekleden, schijnbaar veel meer 'volwassen' handelen, maar in wezen allen factotem van zich zelf zijn. Ten aanzien van de Max en Paul dient bovendien nog te worden opgemerkt dat zij volledig echt zijn. Dit valt, buiten hun reeds min of meer aangegeven fantasiewereld en dadendrang, op in de taal die zij spreken. Victor Spoor heeft beiden

niet geconstrueerd, doch tekent alleen maar hun *bestaan* op.

Met Wolters, Kramer, de directie en andere personen uit — Spijkers zonder koppen — doet Spoor dat eveneens. Ook daarbij veelal slechts een registreren zonder meer. Het resultaat is een vaak schrijnend duidelijk licht op de meesten van hen. Uitvoerige achtergrondinformatie blijkt niet eens nodig. Te opvallend nl. geven zij zich zelf in hun verlangens, daden, latheden, of onmogelijkheden bloot. Soms slaagt Spoor niet. Er zijn momenten in — Spijkers zonder koppen — die bedenkingen oproepen. Het hangt m. i. samen met een plotseling *teveel*.

Sterke leidraad

Zo bij voorbeeld wanneer Spoor de kantoor situatie beschrijft. Hij doet dat door middel van korte zakelijke dialogen, herhaaldelijk onderbroken door telefoon- en televoorgeluiden. Allemaal terecht. Het beschrijven van een kantoor sfeer is op een dergelijke manier inderdaad doeltreffend. Alleen, het duurt soms te lang, wordt af en toe zelfs zonder meer zeurderig. Nog versterkt door het feit dat de dialogen doorspekt zijn met (te) vele technische katoenhandel-terminen. Hetgeen, nl. de kantoor situatie en sfeer der katoenmaatschappij, als sterke leidraad door de roman had moeten lopen, verslapt daardoor, valt soms zelfs geheel weg. Soms ook dreigt één der personen uit de roman ten onder te gaan aan een *teveel*. Niet op de manier dat hij de roman uit zijn evenwicht trekt, maar wel zodanig dat rond deze figuur-sec even iets van geforceerdheid ontstaat.

M.i. is dit het geval bij Wouter Storm. Hij, nl. krijgt in zijn doen en laten in het begin net iets te veel mee. Van deze Wouter Storm te zeggen dat hij als *rechterhand* van de directie is aangeworven, terwijl de schrijver nog geen pagina daarvoor uitvoerig beschrijft hoe dezelfde Wouter Storm psychisch lijdt onder de in zijn jeugd verminkte rechterhand, lijkt mij wel iets te veel van het goede. Zelfs wanneer men het symbolisch zou interpreteren, inderdaad een mogelijkheid, omdat Wouter Storm als rechterhand der directie mislukt (staat echter tegenover dat dat nu juist geen (zelf) verminking inhoudt), of zelfs wanneer men naar voren brengt dat niet Wouter Storm zelf van rechterhand der directie spreekt, maar het de bij hem levende (moeder?)-vrouw is die het hem ietwat overspannen toevoegt.

Hoe het ook zij, Spoor glijdt, gelijk reeds vermeld, in dit opzicht maar even uit. Het is zelfs zo dat Wouter Storm in de loop van de roman uitgroeit tot één der sterkste figuren, de enige nl. bij wie het verlies, — hij neemt ontslag —, bepaald schijn is, en iets van een overwinning in zich draagt. Het bevestigt bij

Wouter Storm het (bewust) doorleven, het verder zoeken naar eigen identiteit.

Ongelukkige inzet

Bedenkend dat Victor Spoor al met al een Wouter Storm toch duidelijk weer recht trekt, lijkt het wat overbodig op zo'n ongelukkige inzet zo uitvoerig in te gaan. Dit is het echter niet wanneer men zich andere boeken van hem zoals — De Tafel van Twee —, — De Vogels — of vooral — Amare —, herinnert en zich realiseert dat de personen in — Spijkers zonder koppen — gelijk in de genoemde boeken voortdurend tegen de grens der melodramatiek liggen, zodat zij maar zeer weinig extra kunnen verdragen. Een grens overigens die door Spoor zelden overschreden wordt, ook niet in — Spijkers zonder koppen —. Noch een Kramer die ten slotte in zijn grootste ellende naar zijn vrouw terugkeert, noch een Wolters die zich pas rot schrikt van zich zelf als hij *buiten* het ziekenhuis staat, is kitsch. Zij zijn werkelijk. Dat te hebben kunnen bereiken is de grootste verdienste van Victor Spoor in zijn — Spijkers zonder koppen —. Al was het alleen maar doordat de door hem beschreven werkelijkheid voor een zeer

groot deel ook nog geloofwaardig overkomt. Iets dat minder eenvoudig te verwezenlijken is dan men denkt, en slechts gerealiseerd kon worden omdat — Spijkers onder koppen — niet gebonden is aan de handel in het algemeen of de katoenhandel in het bijzonder. Evenmin beperkt is tot Rotterdam, de plaats waar de roman speelt.

'Verwarrende' roman

Spijkers zonder koppen — is daardoor een 'verwarrende' roman. Er valt niet aan te ontkomen. Men wordt op zich zelf gedrukt. Geen overbodige luxe, lijkt mij. Vooral wanneer men zich realiseert dat men niet over erg veel fantasie behoeft te beschikken om in te zien dat de dood van Max Evers geen einde betekent. De volgende dag is er weer één. Geen bijzondere, maar een gewone dag. Misschien een moment van stilstaan, nadenken, maar daarna weer door met een zekere Evers, een zekere Kramer, of gewoon met een zekere Jansen, Gerritsen, etc. alleen nog als anekdote...?

DICK ZAAL

Spijkers zonder koppen — is een uitgave van Contact te Amsterdam.

HUMANISTISCH VORMINGSCENTRUM 'HET COORNHERTHUIS'

Hoofdstraat 84 — Driebergen

In het Coornherthuis worden regelmatig bezinningsbijeenkomsten gehouden voor militairen.

Er wordt daarbij gesproken over allerlei levensvragen. Daarnaast zijn er boeiende programma's over hedendaagse kunst.

Iedere militair kan hiervoor uitzonderingsverlof krijgen.

Wie iets gevoelt voor deelname aan zo'n bijeenkomst vulle het onderstaande formulier in en sture het op naar het Coornherthuis.

Ondergetekende (naam, voorletters, rang)

..... (landmacht/luchtmacht)

Registratienummer

Onderdeel

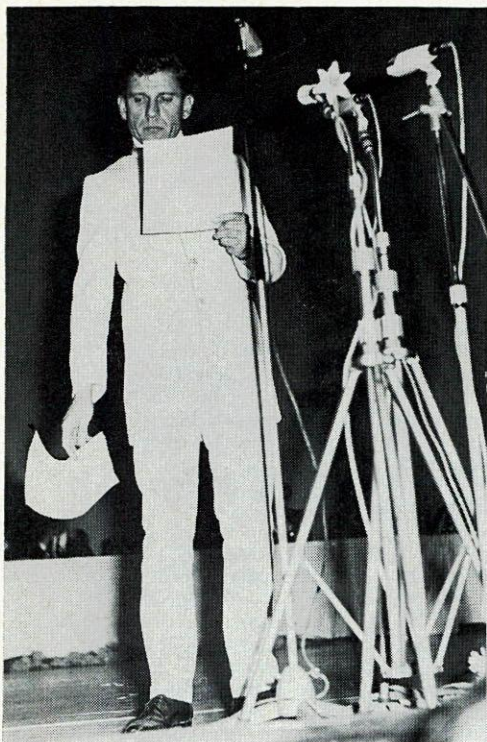
Gelegerd te

..... (volledig militair adres)

wenst deel te nemen aan een Vormings- en Bezinningsbijeenkomst van het Humanistisch Thuisfront in het Coornherthuis te Driebergen in de maand

..... (maand van deelname).

Handtekening:

1

2

3

POËZIE IN CARRÉ

De 'kunsthappening' van Simon Vinkenoog, begin maart in het Amsterdamse Carré, is niet gevallen. Ruim 2000 enthousiaste toeschouwers hoorden 25 dichters spontaan hun gedichten opzeggen. A. Roland Holst werd luide toegejuicht, Johnny de Self-Kicker daarentegen weggehoond. Tom Weerheym neemt u nog eens mee naar die avond in Carré.

Bij de foto's. 1. G. K. van 't Reve kwam in het wit. 2. A. Roland Holst droeg 'Ars Poetica' voor. 3. De excentrieke Louis Lehmann tijdens de pauze. 4. Ewald Vanvugt, links, en Jaap Harten achter de tafel. 5. Cees Buddingh interviewt Johnny de Self-kicker. Hij is nog woedend, het publiek heeft hem uitgejouwd.

4

5